

Els torrons i les neules

Diuen que els àrabs van inventar el torró ja fa molts segles. Tot i així, els de Catalunya i els d'Alacant encara discuteixen qui va ser el primer que els va fabricar aquí. Sigui com sigui, sembla que l'origen d'aquestes postres està molt relacionat amb el fet que triguen molt de temps a fer-se malbé. Penseu que a l'edat mitjana no hi havia cap sistema per conservar els aliments i que la barreja de la mel i les ametlles permetia guardar aquest dolç durant mesos. A més, és un aliment molt ric i que aporta molta energia, cosa que feia molta falta en aquella època de guerres.

Els torrons més tradicionals són el dur i el tou (el d'Alacant i el de Xixona). De totes maneres, en els darrers anys han

aparegut moltes variants de torrons: de xocolata, de crema, de cacauets, de coco, de fruites o de massapà, per exemple.

Si els torrons són molt antics, les neules també. La història diu que al segle XII ja les menjaven i que, de fet, el rei Jaume en va servir en un convit al Palau Reial.

Les postals de Nadal Ja fa més de cent anys, un home britànic, Sir Henry Cole, va inventar les postals de Nadal. Sembla que s'anaven acostant les festes i que ell encara no havia escrit a ningú. En adonar-se que no tenia temps, va decidir encarregar a una impremta que li fes unes postals totes amb la mateixa imatge i amb el mateix text: *Bon Nadal i bon any nou!* Des d'aleshores, persones de tot el món escriuen aquestes mateixes paraules, o d'altres semblants, quan volen felicitar les festes nadalenques als amics. Com que les van inventar a la Gran Bretanya, hi ha molta gent que les coneix amb el nom anglès *christmas*.

http://www.lamalla.net/especials/nadal2001/nadalnens/tradicions_cos.htm#inici

<http://www.xtec.es/recursos/musica/crestoma/crest6.htm>

<http://www.antaviana.com/pessebre/>

Guionet

Recordeu que segons quines paraules són parelles de fet, perquè les escrivim sense guionet: *economicofinancer*, *cocapitalitat*, *cohabitant*, *compravenda*, *coesposa*, *infrarepresentació*... En canvi, escrivim guionet

. en els compostos que comencen amb un punt cardinal: *nord-americà*, *sud-oest*

. en els compostos catalans, quan el primer element acaba amb vocal i el segon comença amb *r-*, *s-*, *x-*: *gira-sol*, *buscraons*, *escura-xemeneies*

. quan la síntesi dels elements que componen el mot podria suposar la lectura errònia: *pèl-llarg*, *plats-i-olles*

. els mots compostos repetitius: *baliga-balaga*, *tic-tac*, *pengim-penjam*

Els compostos formats per dos noms units per una relació de coordinació (*i*), s'escrivien amb guionet: *màquina-eina*. Si la relació és de subordinació (que fa *de*), s'escrivien separats, sense guionet: *llar residència*.

Consultes

- **Gominola**

Caramel de consistència gomosa obtingut de solucions concentrades de sucres, als quals s'incorporen gomes i/o altres gelificants.

- **Què és un bastó de quinquillanya?**

Bastó que permet als tractants de bestiar tocar les parts més sensibles de l'animal sense el perill de rebre una coça com a resposta.

Dels **cayados* en diem *gaiatos*.

- **Sapel-li**

Fusta tropical, dura, de bon obrar i de color vermellós, el cor de la qual no es corca mai. Els qui no són experts poden confondre'l amb el sipo, ja que també és de color vermellós. És una fusta de qualitat que s'utilitza per a ebenisteria i fusteria fina d'interior i exterior.

Abreviatures informàtiques

Byte

B

Bit

b

Com traduïm...?

gazapo?

Nyap, bunyol, badada, error, parany..., segons el context

tía abuela?

Hem de dir *bestia*, com diem *besnéta*, etc.

salvamedias

Escarpí (peça que cobreix la planta del peu i se subjecta just per la punta dels dits i el taló, de manera que queda tapada per la sabata). Popularment també se'n diu *Piky*.

Errors més freqüents

Decret d'alcaldia

Sovint escrivim un mateix decret de maneres diferents. Recordeu que la correcta és *Decret d'alcaldia*.

Per tant, no escrivem ni **Decret de l'Alcaldia*, ni **decret d'Alcaldia*. Tampoc hem d'emprar les majúscules quan escrivim *diligència* o *secretària*.

L'endevinalla

Al número anterior preguntàvem què significa piramidó: és una petita piràmide triangular.

L'Araceli Pujadas de l'Arxiu va ser la primera en contestar amb encert.

Què significa *fer cofisimofis*?

1. Tenir una infecció després d'una fimosi.
2. Fer trucs amb complicitats.
3. Duplicar documents administratius.

Adreces web

- <http://www.cpnl.cat/recursos/propis.htm> S'adreça, bàsicament, al sector comercial, per fer més fàcil l'ús del català.

- http://www.comunicaciondigital.com/rellotge_catala/index.htm Descans de pantalla amb les hores en català. Un rellotge amb esfera i transcripció verbal de l'hora segons el sistema tradicional de quarts. La pàgina web conté també un convertidor horari i informació relacionada.

- <http://www.gencat.net/presidencia/llengcat/cinema/agenda.htm> Cinema. *Els increïbles*. Informació sobre la pel·lícula, les sales i la cartellera de cinema en català.

- <http://www6.gencat.net/llengcat/cinema/novetats.htm> DVD d'*Spiderman 2*, versió catalana. Podeu consultar la llista de vídeos i DVD en català en aquesta pàgina web.

La tardor, temps de bolets

La tardor comença el 23 de setembre, coincidint amb l'equinocci de tardor i acaba el 21 de desembre, dia del solstici d'hivern. És l'estació més freda i seca de l'any, l'època en què el sol és minvant. Es caracteritza per ser el període de l'any en què cauen les fulles seques dels arbres. Els productes gastronòmics de la temporada són els bolets, les castanyes, les carbasses, els calamars, les magranes, els productes de la verema i l'aviram, l'oli, l'all, les patates i el formatge.

http://www.edubit.com/bolets/bol_mes.htm

<http://www.bolets.info/>

28

Pantalons

El mot *pantalon* s'origina l'any 1819, inspirat en Pantalone, personatge de la *Commedia dell'Arte* italiana, devot de Sant Pantaleone, molt popular a Venècia, que vestia pantalons llargs. Generalment es fa servir en plural *pantalons* i el refrany *portar els pantalons* significa manar, tenir autoritat. Abans s'aplicava a dones, perquè no era usual que portessin pantalons.

Símbols

Recordeu que els símbols es mantenen invariables tant per al singular com per al plural i que no porten mai punt.

Hora/es	h
Minut/s	min
Segon/s	s
Quilogram/s	kg
Quilovat/s	kW
Tona/es	t
Volt/s	V

Consultes

Co-

Prefix que significa *ensems amb*, en comú: *cotitular, copropietària, coautora, coexistir, copríncep, coregent, coresponsabilitat...*

Si s'uneix a un mot començat per *r-* per formar un derivat, no duplica aquesta consonant: *coreferència, coregnat, coresponsabilitat*, però es manté en els mots que en llatí la duien: *correlatiu, correspondència, corregir...*

Memòria!

Discjòquei i no pas *disc jokey

Persona que té l'ofici de posar els discs, bé en una discoteca o sala de ball, bé en una emissora de ràdio.

Vern i no pas *aliso

Si teniu fusta de color vermell, poc dura i textura fina i homogènia, teniu fusta de vern. Una *verneda*, per tant, i no pas un **alisal*, *alisar* o *aliseda*; és un bosc de ribera caducifoli dominat pel vern.

Delícies de pollastre i no pas *nuggets

Sovint utilitzem la paraula **nugget* per referir-nos a daurades peces de pollastre, tallades directament del pit de pollastre i amb un originalíssim arrebossat amb blat de moro. Feu servir el terme català *delícies*.

Flat i no pas *flato

De ben segur que n'hem patit alguna vegada. Es tracta del dolor sobtat, breu i punxant, que apareix a la part alta de l'abdomen, generalment en un costat, mentre es fa una activitat física intensa. Ja ho sabeu, si en patiu, teniu *flat* i no pas **flato*!

Ocupabilitat

D'una banda designa la capacitat d'una persona per trobar feina o per mantenir la que ja té i, de l'altra, designa la capacitat d'una empresa per donar ocupació. Es considera que la forma **empleabilitat*, que de vegades es troba en els textos per referir-se a aquests conceptes, no és adequada, perquè malgrat que el diccionari normatiu recull el substantiu d'origen castellà *empleat -ada*, no admet el verb **emplear* ni cap altra forma derivada d'aquest substantiu. En canvi, les formes *ocupar*, *ocupació*, *ocupacional* i *ocupador* a sí que es recullen al diccionari, i referides específicament a l'àmbit laboral.

Escombreta d'eixugaparabrises

Peça allargada de goma subjecta al braç de l'eixugaparabrises, que en escombrar el vidre aparta l'aigua o la neu que hi cau.

L'endevinalla

Al número anterior preguntàvem què significa *endofàsia*. Doncs és la formulació merament interna del pensament. El guanyador és Josep Pérez, de Seguretat Ciutadana i Convivència.

Què significa *piramidó*?

1. Medicament antipirètic i analgèsic.
2. Polisacàrid saturat obtingut del midó dels llegums per l'acció d'una font de calor.
3. Petita piràmide quadrangular col·locada damunt d'un obelisc.
4. Ocell passeriforme, de la família dels piramidestres, de plomatge verdós i que habita als boscos perennes.

Webs

Vocabulari de dret penal i penitenciari (diccionari personalitzat per a Word)

http://www.gencat.cat/justicia/doc/doc_48007573_1.pdf

Lèxic i documents per a fleques i pastisseries, que aplega 650 mots, models de documents (la carta, l'abonament, el càrrec, l'albarà, la factura, la fitxa, el pressupost, el rebut i el xec), vocabulari, rètols i eslògans, abreviacions, bibliografia, etc.

<http://www.cpnl.cat/recursos/old/lexicpa>

La verema

El raïm es cull quan arriba al punt de maduració per ser consumit com a fruit o per elaborar el vi. Aquest període s'anomena verema i la durada varia segons les condicions ambientals i les característiques de cada varietat de raïm. Pot anar entre els darrers dies d'agost i el mes d'octubre. El raïm es talla amb podadores, ganivets o tisoires. Es posa en cistells, des d'on és transportat als llocs de premsat. També rep el nom de verema la quantitat de raïm que s'ha collit.

El most és el suc del raïm, ric en sucres i no fermentat que s'obté una vegada passat per la premsa. La quantitat obtinguda es pot situar entre el 70 i 80% del pes total del raïm.

El cup és el lloc fet principalment d'obra en el qual es trepitja el raïm i on el most es transforma en vi. Actualment es troben cups fets de formigó recoberts interiorment per resines especials o mosaic envidriat; també es fan de polièster i d'acer inoxidable (aquests últims són els millors per emmagatzemar el vi).

Recordeu que del fet de tastar o degustar vins en diem *tast*, i no pas **cata*.

27

Festa de la verema a Sant Fost

La i entre cognoms

Molta gent posa una *i* llatina entre els cognoms patern i matern. Per exemple, Jordi Soler i Martí o Maria Secanell i Peris. Sembla que al segle XIV, famílies nobles o seminobles catalanes van començar a imitar aquest costum practicat des de feia temps per la noblesa castellana i al final va anar arrelant entre nosaltres. Posar aquesta *i* depèn de la preferència de cadascú. De vegades, a més, pot ser útil per evitar confusions quan els cognoms coincideixen amb un nom de fonts. Per exemple, en el nom Pere Lluís i Rius, la *i* ens informa que Lluís és el primer cognom i que no es tracta d'un nom compost.

Hi ha alguna llei que reguli aquest dret?

Sí. D'acord amb el Decret 208/1998, de 30 de juliol (DOGC 2698, de 7 d'agost), els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya tenen dret a l'ús de la forma normativament correcta en català dels noms i cognoms, i a incloure la conjunció *i* entre cognoms. Per això cal obtenir constància de la forma desitjada en el Registre Civil mitjançant una sol·licitud. Altrament, el nom oficial és el que consta en els documents identificatius actuals.

Consultes Professions

Torero-a

A més de la controvertida professió dels homes (i dones) que maten toros en una plaça, també es refereix a la persona que porta un carretó de força. Així doncs, si veieu anuncis de feina que demanen *toreros* o *toreres*, fixeu-vos bé en la professió i en el lloc de treball (fàbrica o plaça).

Gruista

Els darrers dies d'agost vam sentir a parlar força de la professió de les persones que s'ocupen de manejar una grua i remolcar vehicles avariats. Potser fins ara no us era gaire familiar. Parlem dels *gruistes* i desitgem que no n'hàgiu de necessitar cap.

Errors més freqüents

No cal casc

El casc només es posa al cap, per protegir. Per referir-nos al centre d'una ciutat podem fer servir *centre urbà*, *nucli urbà* o *barri antic*. No feu servir, doncs, **casc antic*.

Zona de *peatonalització

Si tenim *vianants* i no pas **peatons*, recordeu que només podem tenir *zona de vianants*.

Li o l'?

Això *li* ha afectat molt, o això *l'* ha afectat molt? El verb *afectar* és transitiu i demana un complement directe; per tant, hem de dir: *això l'ha afectat molt*.

L'endevinalla

Al número anterior preguntàvem què és una *satrapia*. Doncs és la durada del govern d'un sàtrapa. El guanyador és Pere Gabern, d'EMFO.

La pregunta del mes és: què és *endofàsia*?

1. Formulació merament interna del pensament, amb representació de la pròpia veu.
2. Interiorització de l'exposició oral d'altri.
3. Regla que estableix l'obligació d'aconseguir col·locació a un parent, preferentment a l'administració pública.
4. Dit del discurs polític que té dues cares, dos sentits.

Webs

http://www6.gencat.net/dji_cercanoms/faux/noms_estrangers.pdf

Equivalències de noms estrangers en català. Per exemple, Bingen (basc) equival a Vicenç o Liuba en rus equival a Caritat?

<http://www.linmiter.net/lexique/index.html>

Lèxic de medi ambient que conté 179 conceptes amb els termes en català, cors, friülès, gallec, ladí, occità i sard. La fitxa terminològica conté el terme, la categoria gramatical, els sinònims que li corresponen, la definició i observacions, i inclou l'equivalent en castellà, francès i anglès com a llengües de referència.

<http://www.termcat.net/dicci/transport/index.html>

El *Lèxic de transport turístic* conté 255 termes específics en nou llengües diferents. A més del català, s'hi poden trobar castellà, francès, anglès, alemany, romanès, cors, gallec i ladí. A curt termini està previst que s'hi incorporin els equivalents en friülès, occità i sard.

Focs

La celebració del solstici d'estiu que hem celebrat la nit de Sant Joan és gairebé tan antiga com la mateixa humanitat. Els diversos pobles i cultures intenten simbolitzar el poder del sol fent fogueres i ritus del foc de tot tipus per ajudar-lo a renovar la seva energia: que les nits continuïn sent curtes i els dies llargs.

Sabíeu que:

*Segons els estudiosos, la coca que mengem la nit de Sant Joan ha de tenir una mida canònica: el doble de llargada que d'amplada?

*Les plantes collides aquella nit tenen propietats guaridores diferents. Així, el gram o berbena, la farigola, el romaní i les branques de saüc allunyen la malastrugança; la rosa carlina i les branques de pi funcionen com a amulets; la fusta de noguera tallada aquesta nit té la virtut d'impedir que les barques que es facin amb aquest material no es neguin.

*Hi ha frases que cremen?

Ser foc d'encenalls: ser una fotesa.

Treure foc pels queixals: manifestar gran irritació.

Tirar llenya al foc: augmentar les discòrdies, afegir motius de baralla.

Tirar el barret al foc: estar molt contrariat.

Treure les castanyes del foc: fer una cosa que beneficia altri.

Fugir del foc i caure a les brases: resoldre un problema i crear-ne un altre.

Creumar-se les celles: estudiar molt.

No cremar llum: no perdre el temps.

Per fondo que es faci el foc, el fum sempre respira: els problemes no es poden amagar.

26

Errors més freqüents (EMF)

Majúscules i xifres romanes

En actes, fires, competicions, etc. que tenen continuïtat i que "van fent anys", farem servir preferentment les xifres romanes, que seran invariables pel que fa a gènere (masculí o femení).

Recordeu que, en aquests casos, escrivim tots els noms i adjectius en majúscula:

VI Trobada d'Esbarts Infantils, VIII Festa de Primavera (i no pas *VI trobada d'esbarts infantils, *VIIIa Festa de Primavera).

Eles geminades

Recordeu que si teniu al·lèrgia al pol·len, necessiteu clicar la tecla del número 3 i majúscules per fer les geminades com toca, amb el puntet al mig o volat.

Les festes en Majúscula

Quan els dies, en minúscula, es converteixen en una festa determinada, és a dir, en un Dia excepcional, s'escriuen en majúscula (inicial de noms i adjectius). Així tenim Dia Internacional de la Dona, Dia Mundial sense Tabac, Divendres Sant o Onze de Setembre.

Consultes

Una de bombers: matafocs

Si treballem de bomber/a, és probable que el terme us resulti familiar. Es tracta d'una eina amb forma de rem o d'escombra, amb un mànec llarg per alleugerir la radiació de les flames. Cal dir-ne *matafocs* perquè el que fa és, precisament, *matar* o *ofegar* el foc.

Què vol dir...calçar-se?

A més de posar-se les sabates, també significa preparar-se per afrontar un perill, especialment amenaçant. Sembla que quan els frares descalços havien d'emprendre un viatge llarg i de trescar per indrets pedregosos i de mal caminar, solien calçar-se. Aquest costum originà les formes proverbials *lligar-se bé les espadenyes*, *ja cal que es calcin* i *calçar-se bé les sabates*, i encara d'altres que associen les idees de calçar-se amb l'empresa d'una feina dura i difícil (*Històries i llegendes de Barcelona*, Joan Amades).

Góndola

Tot i que de seguida ens faci pensar en les góndoles de Venècia, també designa el vehicle que té una plataforma de càrrega d'altura molt reduïda. Coses!

Currículum o curriculum vitae

Recordeu que escrivim *curriculum*. Eviteu, doncs, l'expressió llatina si teniu un equivalent en català i no escriviu **currículum vitae*.

Com currículum, fórum, referèndum, quòrum, accèssit... són manlles llatines que s'escriuen d'acord amb les regles d'accentuació catalanes.

Esquei

És una massa rocallosa o clapa de roca que presenta una superfície clivellada i cantelluda --en castellà *peñasco*.

Sabeu on és l'esquei del Morou?

www.xtec.es/~probert/it/montseny/matinals/collalta/cat.htm

L'endevinalla

Preguntàvem què vol dir *carn sense ossos*. Doncs és el treball en què tot és benefici, o càrrec de molt rendiment i poca feina.

El guanyador és el Julio, d'Informàtica.

La pregunta del mes és:

Sabeu què és una *satrapia*?

1. Compost químic orgànic de natura polimèrica
2. Congregació de persones molt pietoses
3. Societat secreta pertanyent al moviment francmaçó
4. Durada del govern d'un sàtrapa

Adreces web

Recursos per al sector immobiliari (models de contractes de compravenda en català, *Diccionari visual de la construcció* en línia). Un web realment interessant.

<http://www6.gencat.net/llengcat/sector/immo.htm>

Santoral alfabètic (per a qualsevol nom) i cronològic (per a qualsevol dia de l'any). També per mesos i inicials.

<http://www.ecampmany.com/santoral>

Primavera

Diuen que pel maig cada dia un raig i sembla que seguim la dita al peu de la lletra. I és que la saviesa popular és com un llibre obert. Consulteu la pàgina web http://www.meteosort.com/meteosort/cat/q_d_25.htm sobre la previsió del temps segons les creences populars i comproveu-ho. De fet, hi ha un refranyer dit de l'aigua que segueix el cicle de la pluja durant cada mes: www.xtec.es/centres/b7003151/aigua/refraner.htm I és que l'aigua és molt important. Cadascú de nosaltres tenim al cos un 66% d'aigua i el nostre cervell en té un 85%; si perdéssim un 10% d'aigua ja no podríem caminar. És clar que al costat dels enciams, que en tenen un 95%, quedem endarrerits, o fins i tot de les patates, que en tenen un 80%. Fixeu-vos ara en uns quants refranys:

- *Si plou per Santa Petronella (31 de maig), els raïms torna gotims.*
- *Abans de Sant Joan, pluja beneïda; després de Sant Joan, pluja maleïda.*
- *Si pel juny plou, poca fruita pel juliol.*
- *El juny diu al juliol: ja que jo he plogut, tu fes sol.*

25

Errors més freqüents (EMF)

Cursives, negretes i cometes

Si repasseu el *Llibre d'estil*, escrivim en cursiva el títol d'obres de teatre, de conferències o d'itineraris (no hi afegiu ni negreta ni cometes!) www.molletvalles.cat/index.php.id=209

Sortida guiada per l'itinerari *El cor del bosc* (i no pas **"El cor del bosc"**)

Representació de l'obra de teatre *Les quatre dones i el Sol* (i no pas "Les quatre dones i el Sol")

Conferència *La contractació de serveis a domicili* (i no pas "La contractació de serveis a domicili").

Reserveu les cometes per a:

- citacions
- paraules amb un segon sentit o amb èmfasi especial
- títols de parts d'una obra o publicació periòdica: articles, capítols...
- títols de col·leccions

No feu servir la cursiva ni les cometes per als noms propis (persones o organismes).

Recordeu com escriviu el vostre nom. Oi que no posaríeu **"Josep Camí Pont"** en cursiva ni entre cometes? Doncs tampoc és correcte en el cas de "La Xarranca", "La Pedra Salvadora"...

Les hores

Ai, quin garbuix d'hores!

*De 15 a 17 h de la tarda

*De 9 del matí a 21 h

Llibre d'estil Les hores www.molletvalles.cat
Recordeu que el rellotge de vint-i-quatre hores no admet escriure *matí*, *tarda*, *vespre*, *nit*, perquè l'hora ja indica la fracció de temps, a diferència de quan diem *de 9 del matí a 9 del vespre*. El que no podem fer mai és barrejar els "dos rellotges".

De 15 a 17 h o bé de 3 a 5 de la tarda
De 9 del matí a 9 del vespre

Els infinitius

Si aneu a les màquines de cafè, encara trobareu una nota que diu, *en cas d'avaria*, **avisar a recepció*. Recordeu que cal dir: *aviseu a recepció*, perquè és incorrecte fer servir l'infinitiu amb valor imperatiu. Hem de dir: *espereu el vostre torn, no aparqueu...*

Basca

No digueu que *teniu una *pájara* si se us acaben les forces quan aneu a la muntanya. En català diem que tenim *una basca*.

L'origen d'aquesta paraula és un xic incert, tot i que podria ser cèltic. *Ha tingut una basca i no la podíem retornar amb res.*

*Guixeta o taquilla

Encara hi ha gent que vol comprar les entrades del teatre a la **guixeta* de Can Gomà! Recordeu que la paraula correcta per referir-vos al lloc on us vénen les

entrades és *taquilla*.

Caixó

No és només una caixa petita, sinó que en el món de les arts, és el nom que rep el tambor en forma de caixa buida de fusta que s'utilitza com a instrument en la rumba cubana, la música afroperuana i el flamenc modern. Mireu-vos els cursos i tallers de música i dansa del Centre Cívic de Can Pantiquet. Us animeu a fer un curs d'iniciació al caixó flamenc?

Mantis religiosa

Popularment es coneix com a pregadéu, i és un insecte de la família dels màntids, de forma

allargada, amb les potes de davant molt robustes, les quals posa plegades davant el cap com si estigués en actitud de pregar –en castellà es diu *santateresa*. També se'n diu *pregadéu de rostoll*, *plegamans* i *cavall de serp*.

Estar sol com un pregadéu de rostoll: estar o anar tot sol, o estar sense parents.
Semblar un pregadéu de rostoll: ser encantat, tot distret, que sembla beneïtó.

L'endevinalla

Sabeu què vol dir? *Carn sense ossos*

1. Cosa tova, sense consistència.
2. Treball en què tot és benefici.
3. Encàrrec amb poca dificultat .
4. Paquet que conté coses valuoses.

Adreça web

Fa ben poc s'ha publicat una llista amb la forma catalana dels municipis de la Catalunya Nord: <http://membres.lycos.fr/catalunyadelnord/llistamunicipis.htm> Aquesta llista inclou la forma oficial francesa, la comarca, el codi postal i la transcripció fonètica. Hi podreu trobar, doncs, el municipi d'Elna (*Elna* en francès) on es fa un mercat d'intercanvi agrofronterer amb Mollet. No l'escriuiu, doncs, a la francesa.

Salutació

Com podeu veure, encetem nova etapa. Sant Jordi i la celebració del Dia del Llibre ens han semblat un bon moment per a aquest canvi d'imatge. Són 23 números des del desembre de l'any 2001, en què vam iniciar l'aventura de fer el primer *Estenedor*. Al llarg d'aquest temps, hem procurat anar "estenenent" temes que ens preocupaven, o parlar de "pedretes" que trobàvem pel camí i amb què ensopegàvem massa sovint.

Hi ha hagut un anar i tornar molt bo entre els qui fan *L'Estenedor* i els qui el reben (al voltant d'unes 300 adreces electròniques, entre treballadors municipals, impremtes, dissenyadors, serveis de català i empreses). Per això ens ha semblat un moment adient per fer memòria dels temes, de les paraules i expressions que hem tractat durant els números anteriors. A la pàgina següent trobareu un índex que us pot servir per fer la cerca.

Esperem que aquesta nova imatge ens ajudi a comunicar-nos més i millor. Volem que *L'Estenedor* serveixi per recordar i ampliar el *Llibre d'estil*, perquè no es quedi a la calaixera (o, en termes més moderns, perquè no s'avorreixi penjat al web o descarregat al disc dur). Com es deia al primer número, l'objectiu és que aquesta revista electrònica sigui un instrument útil, àgil i d'enriquiment mutu.

Daniel Novo i Sànchez
Regidor de Cultura

Sant Jordi

Sant Jordi és, per excel·lència, el patró dels enamorats a Catalunya, tot i que també és patró de cavallers i escoltes. Se l'invoca per beneir una casa nova i així mateix, —apun-teu-vos-ho bé— contra les aranyes. Sant Jordi és representat, habitualment, matant un drac. Surt d'aquí la llei draconiana? Té alguna cosa a veure aquesta llei i el drac?

Aquesta expressió s'aplica a les lleis o a les circumstàncies excessivament severes. L'origen no ve pas de cap drac ni de cap dragó, com algú podria pensar, sinó del primer legislador atenenc que va viure al final del segle VIII aC, Dracó.

Dracó, cèlebre per la crueltat de les seves lleis, va rebre l'encàrrec de l'emperador de Grècia de redactar el codi criminal, que aleshores era vigent només per tradició. La legislació draconiana castigava quasi tots els delictes, fossin més o menys greus, amb la pena de mort. Popularment es deia que les lleis d'aquest legislador no estaven escrites amb tinta, sinó que estaven escrites amb sang.

Algunes consultes

Va de pantalons

Si per Sant Jordi veieu actuar l'Esbart de Mollet, fixeu-vos bé en els pantalons que porten els homes. No són **pololos*, nom que se'ns fa un xic estrany, sinó **pantalons bombatxos** o simplement **bombatxos**. El que porten al damunt, a vegades, per protegir, no són res més que **cuixals**. No us inventeu, doncs, **zahons* a la catalana, que no existeixen. Gràcies per la consulta!

Perdre els papers

Encara que no trobeu aquesta expressió recollida en els manuals, és correcta i s'entén. I tant que es poden *perdre els papers!*, tot i que en un context formal, és millor utilitzar l'expressió *tenir control de la situació*.

Índex

Mots, expressions i temes que trobareu explicats als números de *L'Estenedor* que indiquem al costat. Els incorrectes van precedits de *

Mot, expressió	Estenedor núm.	Mot, expressió	Estenedor núm.
@	2	Full/fulla	11
Abreviatures	22	Fullet/Fulletó	15
Afrontar	22	Gerundis	5
Agostar	17	Granís, granissada...	11
Al/a la	9	Guionets	19
*Almohadilla	14	Hores	23
Amb relació a/en relació a	5,10	Irak, Iraq o Irac	13
Amb vista a/de cara a	15	Jatoba	5
Apel·lar	23	Juvenil, jovent, joventut	11
Armamentista	22	Majúscules i min.	2
Armariet	17	Marro	22
Arramir	15	*Montadito	6
*Avis de rebut	7	*Mopa	8
Bigalot	16	*Mousse	14, 15
Braços plegats	20	Noms de Mollet	2, 5, 20
*Bragues	3	Noms d'institucions, entitats	2
Bric	14	Oferir, fer oferta	22
Cabell o cabells	12	*Ojo	12
*Caniche	11	Òrgan/orgue	11
Cantar la palinòdia	22	*Overbooking	8
Cap d'Any i cotilló	20	Pantalons *chester	19
Carallet	14	*Parte	21
Casquet i gorra	18	Per/per a	3, 4, 13
Coalitzar-se	17	Pivot	8
Col·legislar	20	Plànol/planell	18
Compostos i derivats	20	Plurals s, ç, x, ix, xt	6
Convocatòries	9	Plurianual/pluriennal	20
Cremes refermants	11	Poblacions i topònims	16
Cuidador	19	Professions (femenins)	7, 8, 9
Demandant i oferent	15	*Puesto de la G.Civil	11
Diligències i certificats	6	Raïm	20
Donar fe	10	Recursos humans (termin.)	23
Donar la baca	23	Sala del...	23
El o al	23	Senyors i senyores	21
Ell, ella... (ús abusiu)	12	Si no/sinó	18
En data/amb data	21	*Steps	21
Erogació	13	Tal com	11, 23
Escons	17	Tarja/targeta	15
Escriny	20	Tastar/provar	12
Esriptures	19	Taula/mesa	16
Estopeta	18	Tecles Word	4, 23
Euro	1, 18, 20	Tinent-a d'alcaldia	18
Ex-	17	Tresc	17
Ficologia	19	Trucar-li	17
Firamollet/Mercamollet	9	Ullet	13
Florir-se el pa a la boca	22	Venir + gerundi	18
Fontaner, lampista, llauner	15	Vespre/nit	3
Formatar i altres termes	19	Vistiplau/vist i plau	9, 18

Adreces web

<http://www.gencat.net/ptop/toponimia/index.htm>

Podeu consultar el *Nomenclàtor* (busqueu Vallès Oriental, Mollet del Vallès) i l'opuscle de *Criteris lingüístics per a la senyalització viària* o el de *Criteris per a la traducció de noms*.

Solució a l'endevinalla

La resposta correcta a *donar la baca* és fer anar com un ninot. El guanyador és Josep Pérez.

Calçots

Segons algunes notícies, el calçot va ser descobert per un solitari pagès a finals del segle XIX, i no és cap altra cosa que cadascun dels grills de les cebes blanques conreats especialment per ser cuits a la flama.

El procés de conreu del calçot comença quan, als darrers mesos de l'any, se sembra la llavor de la ceba blanca. Quan la ceba ha germinat i ha crescut, s'arrenca i, després de guardar-la una temporada, es torna a plantar una altra vegada de forma que només quedi mig colgada. A mesura que creix la planta, cal anar-la calçant, és a dir, rodejant-la de terra. Els calçots es cullen preferentment entre els mesos de novembre i abril.

<http://www.ajvalls.org/>

23

Llenguatge jurídic

Sala i no pas *sala del...

Recordeu que hem d'escriure *sala civil*, *sala contenciosa administrativa*, *sala militar*, *sala penal* o *sala social*, sense preposició. És incorrecte, doncs, escriure **sala del civil*, **sala del penal*... Es construeixen anàlogament els termes *jurisdicció civil*, *tribunal civil*, etc.

Apel·lar

En llenguatge jurídic, el verb *apel·lar* significa recórrer davant el jutge o el tribunal superior perquè revoqui, esmeni o anul·li una sentència que es creu injusta, dictada per l'inferior. Aquest verb regeix la preposició *contra* i no és correcte utilitzar-lo com a transitiu.

Així, per exemple, la frase **Han apel·lat la sentència* és incorrecta i cal substituir-la per *Han apel·lat contra la sentència*.

Per a temes de vocabulari jurídic podeu consultar www.gencat.net/justicia/llengua/termin/termja.htm

Les hores

Quan volem expressar l'hora en xifres, per claredat i brevetat, posem el número de l'hora, amb el símbol *h* separat amb un espai: *10.20 h* (alerta, els símbols no porten punt!).

Si volem fer servir el rellotge de vint-i-quatre hores, no cal posar *matí*, *tarda*, *vespre*, *nit*, perquè l'hora ja indica la fracció de temps: *17 h*

El que no podem fer mai és barrejar els "dos rellotges"; o diem *de 16 h a 20 h* o diem *de 4 de la tarda a 8 del vespre*.

El superíndex existeix!

Feu servir el superíndex!

Continuem trobant m_2 , m_3 ... Ara que tenim prou eines per posar superíndex, no sigueu persones mandroses i aneu a format, font i activeu el superíndex: m^2 , m^3 . Sí?

Consultes

El o al?

Dues consultes sobre un parell de verbs. *Derrotarem al contrincant* o *derrotarem el contrincant*?

Recordeu que el verb *derrotar* és transitiu i demana complement directe; per tant, hem de dir *derrotarem el contrincant*.

Això li va afectar molt o *això el va afectar molt*?

El verb *afectar* també és transitiu i demana un complement directe; per tant, hem de dir *això el va afectar molt*.

Tal com i no pas *tal i com

Per dir que les coses són d'una manera determinada fem servir la construcció *tal com*, sense posar-hi la conjunció *i* entremig. Fixem-nos que la funció del mot *tal* és reforçar el mot *com*. Així podem dir que *la presentació va anar com et vaig dir* o bé que *la presentació va anar tal com et vaig dir*, però mai **tal i com et vaig dir*. En resum, sempre hem d'escriure *tal com*.

Terminologia de recursos humans

Ben aviat s'editarà la *Terminologia de recursos humans*, que aplega i defineix 280 termes amb els seus equivalents en castellà, francès i anglès, i que permetrà resoldre els dubtes terminològics bàsics, denominatius i conceptuals, de tots aquells que treballen en la gestió dels recursos humans d'una organització o que d'una manera o una altra s'hi relacionen. Per exemple, s'hi podran trobar les denominacions catalanes normalitzades pel Consell Supervisor del TERMCAT per a molts conceptes que sovint es designen amb formes foranes, com ara assetjament sexual (*acoso*), assetjament psicològic (*mobbing*) o síndrome d'esgotament professional (*síndrome del burnout*). També contindrà altres termes característics del sector, com són *cercatalents*, *contracte psicològic*, *disseny de llocs de treball*, *intel·ligència emocional*, *professiograma* o *reclutament*, que ja es poden consultar a

<http://www.termcat.cat/cercaterm>

L'endevinalla

En el número anterior preguntàvem què significa *florir-se el pa a la boca* (d'algú). La resposta és ser molt callat, saber guardar un secret. El guanyador és Santi Arcas. La pregunta que us fem aquest cop és: què significa *donar la baca*?

1. Fer anar com un ninot.
2. Alletar una vedella.
3. Provocar un greu perjudici a altri.
4. Donar el to.

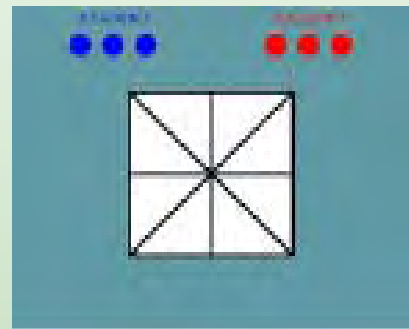
Tres en raya? Marro!

Parlem tal volta del govern tripartit? No, parlem d'un joc popular que es juga en un quadrat amb tres fitxes o pedres on s'han traçat diagonals i mediatruius. El primer dels dos jugadors que les col·loca en filera, guanya.

Suposem que tothom sap que el *marro* és el solatge de certes substàncies, com ara el cafè, després d'haver-les fetes bullir per obtenir-ne una infusió. Parlem d'*embolicar el marro* quan dificultem les coses, o diem *descobrir el marro*, que és descobrir allò que algú portava ocult.

Però... sabeu que *jugar al marro* pot significar una altra cosa?

Doncs sí, és jugar al joc del qual us parlàvem. Així doncs, quan organitzem un campionat de marro a l'Ajuntament?

22

Fer bugada

Safareig del pou de l'aigua viva a Mollet. Anys quaranta

Com a "estenedor" que som, volem dedicar un petit espai a *fer bugada*.

Als pobles de muntanya, era costum fer la primera bugada poc abans de Nadal. La segona es feia per Sant Simeó, el 18 de febrer.

Les bugaderes no sabien rentar si no

cantaven, molt especialment quan picaven la roba o quan rentaven soles. Creien que la bugada, si era ben cantada, quedava més neta. Sovint les cançons parlaven de bugaderes a la vora del riu i es cantaven amb una tonada rítmica que anava força bé al moviment del repic del picador.

La Quaresma

El dia 25 de febrer enterrem la sardina com a símbol de la gresca que fins llavors ens ha dut el Carnaval. Durant set setmanes i fins que arriba Pasqua, ens toca fer penitència. Això és el que diu la tradició.

La Quaresma es representa per una una vella amb un bacallà a la mà dreta i una cistella de verdures o una graella a la mà esquerra. Per sota les faldilles surten set peus, que representen les set setmanes que dura.

La característica del mes de març és la variabilitat. Fins i tot al diccionari hi ha el verb *marcejar* que significa fer el temps variable propi del mes de març.

Consultes

Armamentista

L'adjectiu **armamentístic/a* és incorrecte. Cal dir *armamentista* (tot i que ens agradaria que no l'haguéssim de dir mai). *Aquest govern segueix una política armamentista descarada.*

Abreviatures

Quan abregem la paraula *plaça*, recordem que és *pl.* i no, com veiem sovint: **pça*. Plaça de Catalunya o *pl.* Catalunya. Tampoc és correcte l'abreviatura **1er*, *2on...* Recordeu que la gent catalana, que tenim fama d'estalviadors, després del número només hi posem una lletra, l'última: 1r, 2n, 3r, 4t.

Fer oferta/oferir

Amb les ofertes i les gangues de tota mena, és bo que recordem que el verb *oferir* en català no és admissible ni en temps de rebaixes. Per fer referència al fet de posar a la venda un producte comercial, en català s'utilitza el verb *fer oferta*. Així, doncs, direm que una empresa aquest any *farà oferta* d'un nou producte (i no pas que **oferirà* un nou producte). Si el que es vol és especificar

que allò que es posa a la venda té un preu rebaixat, aleshores parlem de *fer oferta de preus*.

El verb castellà *oferir* també és molt utilitzat en el món del treball quan es parla de fer una oferta pública d'una feina, un producte o un servei. En aquest cas, el català disposa del verb *oferir*. Direm, per exemple, que la Generalitat *ofereix* places d'auxiliar forestal (i no pas que **oferen* places).

Afrontar/fer front

El diccionari normatiu recull tant el verb *afrontar* com la locució *fer front a* amb el significat de resistir, oposar-se, plantar cara. Per tant, podem dir: *afrontar* un enemic, els perills, l'adversitat, les contrarietats, les dificultats, els problemes, els riscos, les pressions...

Això no obstant, hi ha un ús d'aquests verbs que convé evitar: *afrontar o fer front un pagament, una despesa*. En aquests casos, pròpiament, no ens hi oposem ni hi plantem cara; per tant, seguint el criteri d'ús d'un llenguatge administratiu neutre, recomanem de fer servir altres verbs com *atendre, respondre a, fer, satisfer o fer-se càrrec de*.

L'endevinalla

En el número anterior preguntàvem què significa *cantar la palinòdia*. Vol dir retractar-se d'alguna cosa. El guanyador és Joan Cifre, d'Informàtica.

La pregunta que us fem aquest cop és: què significa *florir-se el pa a la boca (d'algú)*?

1. Ésser molt lent menjant (una criatura).
2. Ésser molt callat.
3. Parlar barroerament.
4. Ser redundant.

Senyors i senyores

Novo, Carme Guarro i Ana M. Díez.

Tots som molt senyors i senyores, però no cal passar-nos quan redactem documentació administrativa. Si us fixeu en els exemples d'informes, actes i convenis que hi ha al *Llibre d'estil*, ja ho diem. Per tant, escrivim:

*... l'hereu de Pere Gimferrer, en representació de Maria Moncuní...
...d'una part, Josep Garzon...; de l'altra, Jaume Puntí, en representació de...
... amb l'assistència d'Oriol Fort, Daniel*

O, en una invitació: *Josep Monràs i Galindo, alcalde de la ciutat, es complau a...*

21

Expressions

En data o amb data?

Aquestes dues locucions són molt fàcils de confondre, però hi ha sistemes per evitar-ho:

amb data es refereix sempre a un document datat, és a dir, a un document que porta inscrita una data en algun lloc de la redacció (a més, és sinònim de les formes *de dia*, *de data*); *en data*, en canvi, vol dir el dia en què es presenta, es tramita el document, i aquest dia no cal que coincideixi amb la data d'expedició.

El document amb data 7 de gener es va presentar en data 12 de gener.

Com més aviat millor

Expressió correcta en comptes de la incorrecta **quant abans millor*. Tampoc no és correcta **com abans millor*.

Com més aviat recordem la diferència, millor.

Fer a mans

La locució *fer a mans* és sinònima de *donar en mà* i significa *lliurar una cosa directament al seu destinatari*; per tant, en els escrits que redactem per acompanyar alguna cosa que enviem a algú per correu

és convenient substituir-la per altres formes més precises i adequades. Així, si lliurem personalment un document o un paquet, podem utilitzar els verbs *lliurar* o *entregar*, o les expressions *donar en mà* o *fer a mans*; en canvi, quan fem una tramesa per correu, hem de fer servir els verbs *trametre*, *enviar* o *adjuntar* (consulteu el *Vocabulari de dubtes del Llibre d'estil*), o la locució *fer arribar*.

D'on ve...?

Anar a fer punyetes

Les punyetes eren els punys de les camises dels advocats, magistrats i jutges, fetes amb brodats i puntetes. Era una feina lenta i difícil, en què calia invertir-hi moltes hores. Per això, quan diem a algú *vés a fer punyetes*, és com si l'enviéssim a un lloc apartat perquè s'entretengui amb qualsevol cosa i deixi de molestar.

Matar el cuc

Expressió que té el seu origen en els antics costums camperols. Els pagesos solien prendre una copa d'anís abans d'esmorzar, perquè creien que així mataven els cucs i paràsits intestinals.

Vigilem els estrangerismes La candelera

Què és això dels *steps?

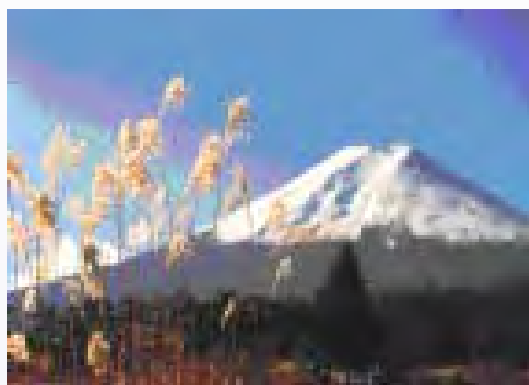
Tots hem estat temptats alguna vegada d'apuntar-nos a un gimnàs per mirar de reduir els efectes que ens provoquen els excessos gastronòmics. Entre la diversitat d'activitats esportives que es poden practicar a Ca n'Arimon, hi ha la dels *steps*, que és una modalitat d'aeròbic que consisteix a pujar i a baixar repetidament una plataforma fent una coreografia.

El Consell Supervisor del TERMCAT proposa l'ús en català del terme *graons* per a aquesta modalitat aeròbica i *graó* per designar la plataforma sobre la qual es practica, tenint en compte que el sentit que es documenta en els diccionaris (*tram d'una escala que es trepitja en pujar-la o baixar-la*) permet associar-hi amb facilitat aquest concepte.

El *parte

L'equivalent català de la paraula masculina castellana *parte* en expressions tan usuals com *parte médico*, *parte de accidente*, *parte de baja*, *parte oficial* o *parte urgente*, és comunicat.

Hem d'evitar de dir **parte* o la traducció literal **part* (!), i hem de fer servir la paraula *comunicat* en aquest sentit: *comunicat mèdic*, *comunicat de baixa*, *comunicat d'accident*, *comunicat oficial* o *comunicat urgent*.

El mes de febrer comença amb la Candelera, el 2 de febrer, Sant Blai i Santa Àgueda. La Presentació de Maria en el Temple o Purificació, festa establerta en el segle IV dC i situada quaranta dies després de Nadal, serví per mantenir antics costums com la processó de les candeles. Sant Blai és invocat pel mal de gola i aquest dia és costum la benedicció d'aliments, pomes i *blaiets*, destinats a guarir persones i animals. Santa Àgueda és la festa de les dones, que en algunes poblacions té un marcat caire carnavalesc d'inversió de papers entre homes i dones.

<http://www.etnocat.org>

La setmana

El dilluns va dir al dimarts que passés pel dimecres i preguntés al dijous si era veritat que el divendres havia dit al dissabte que era festa el diumenge.

*El dilluns és la creu;
el dimarts, el calvari;
el dimecres, doblegador;
el dijous, mitja setmana;
el divendres, l'esperança;
el dissabte, la cobrança;
i el diumenge, el gastador.*

L'endevinalla

En el número anterior preguntàvem què significa *escriuny*. Doncs és un cofret per guardar joies. El guanyador és Raül D. González.

La pregunta que us fem aquest cop és: què significa *cantar la palinòdia*?

1. Retreure a algú una cosa que ha fet malament. En el mateix sentit, *cantar la canya*.
2. Lloar amb exageració una persona, especialment un superior.
3. Retractar-se.
4. Captenir-se amb discreció en ocasió d'un gran rebombori.